

Diese kleinen Volksliteraturarten sind alter Entstehung. Die uralte Lebenserfahrung wird inhaltsreich, kurz und bündig in ihnen zusammengefasst. So werden durch die Veränderungen, im Laufe der Zeit, der literarische Wert und die poetische Schönheit wie im Inhalt so in der Form gewonnen.

Unter den kleinen Volksliteraturarten gibt es eine beträchtliche Anzahl derer die über Menschen, menschlichen Körperteilen, Gesundheit, Krankheit, Hygiene u. Eugenik, Behandlungsempfehlungen u. Ratschlägen sprechen. Ungefähr 3% Sprichwörter und ein Fünftel Rätsel, von der obenerwähnten; spricht über Augen und Augenlicht. Einige sprechen vom Wert des Augenlichtes im allgemeinen; die anderen aber von anatomischen Verhältnissen im Kopf, in der Augenhöhle, von Augenschutzapparat, Augenlidern, Wimpern und Tränenapparat. Von der Physiologie ausgehend sind besonders malerische Beschreibungen der Seheschärfe, der Orthophorie, der Physiologie der Tränen hervozuhehen, und von der Symptomatologie die Lichtscheu, die Mydriase, das Doppelsehen u. a.

In der Therapie wird die persönliche Hygiene besonders betont, aber auch die Brillenkorrektion der Ametropie beschrieben. Der soziale Aspekt der Blindheit und der Invalidität wird in früheren Jahrhunderten auch hervorgehoben.

Dieses Folklor material kann eine verlässliche Quelle für die Erkennung und Verbreitung der Kenntnis über Volksmedizin sein, die die Auflösungsmöglichkeit der medicinischen Erkenntnisse aus der frühesten Vergangenheit anbietet.

UDEO DR KARLA NAĐA U SUZBIJANJU KUGE U SRBIJI 1837. GODINE

Mihailo F. PROTIC,
Budimir B. PAVLOVIC

PRVI PODACI O ORGANIZACIJI KARANTINSKE SLUŽBE U SRBIJI upućuju nas na XVII vek, kada je Beograd i deo Srbije bio pod austrijskom vojnom upravom. U vreme, kada su 1619. god. Turci opseli Beograd, komandant austrijskog garnizona je uputio pismo u Beč, u kojem između ostalog traži: »... da se u slučaju opsade Beograda od Turaka pošalje u ugroženi grad jedan lekar i jedan hirurg, koji bi lečili kontagijske bolesnike...«

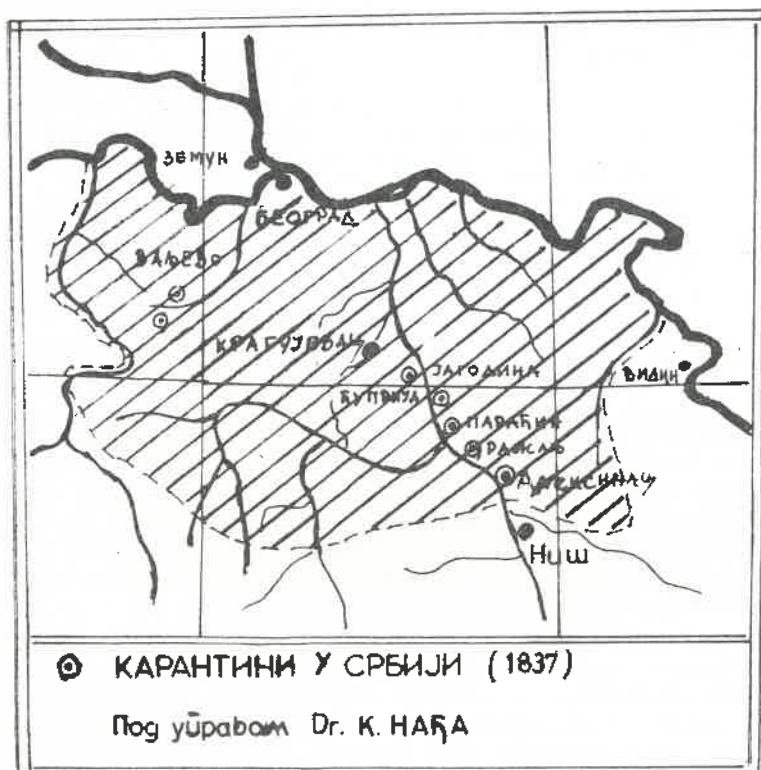
Sticanjem unutrašnje samouprave, posle turskog hatišerifa iz 1830. god. Srbija — koja je po svom geografskom položaju bila toliko često na udaru raznih epidemija — pristupa organizovanju zdravstvene službe i sređivanju zdravstvenih prilika koje su bile tek na stepenu humanosti. Nemajući za ovaj pionirski rad dovoljno školovanih i stručnih ljudi »Praviteljstvujušči Sovjet Srbski« i knez Miloš, su u Ustavu u članu 19 istakli: »... kada se god kom lekarske (medicinske) struke tiče, valja svagda, što se samog zanata tiče i mnjenije nadležnih u toj veštini saslušati...«

Na ovaj se način, već od samog početka u srpskom sanitetu, javljaju mnogi stranci koji dolaze sami ili na poziv Vlade, da svojim stručnim radom i znanjem pomognu u sređivanju zdravstvenih prilika koje su se u vreme epidemija isticale kao naročito teške.

U cilju da suzbije pojavu epidemija, koje su u Srbiju najčešće dolazile: drumom od Niša za Beograd, Srpska vlada je tridesetih godina prošloga veka, i sama pristupila organizovanju »... srpskih karantina...« Ovaj je, prvo otvoren u Aleksincu, a zatim i duž cele granice. Odluka o ovom koraku Srpske vlade doneta je na predlog »Uredbenog odeljenja« 21. avgusta 1836. god., čime u Srbiji počinje funkcionisati stalna karantinska služba. Sovjet je istom odlukom imenovao i direktora svih osnovanih karantina, kao i svog punomoćenika koji će objedinjavati rad celokupne ove službe.

Već iduće 1837. god., godinu dana pošto su organizovani karantini, u Srbiji je izbila nova epidemija kuge. Bolest je došla iz Niše, a doneli su je turski vojnici, koji su u odredu od njih pedeset troje išli za Beograd.

Knez Miloš, koji je i sam preživio epidemiju kuge, najbolje je znao koliko bi žrtava jedna nova epidemija odnela. Želeći da to spreči, čim

Slika 1. Karantini u Srbiji 1837. godine koji su stavljeni na upravljanje dr K. Nađu

je primio izveštaj iz aleksinačkog karantina (N° 150 od 10. avg. 1837.) da se u Nišu pojavila kuga »... pisao je Carsko-kraljevskom Konzulu u Srbiji, Militarnom komandantu (Mihanović) i zamolio ga...« da pošalje jednog kontumackog činovnika, koji bi »... pregledao naše karantine, kao i propisao energične mere protiv užasne kužne bolesti...«

U svom pismu upućenom glavnom opunomoćeniku Sovjeta »... sanitetskom komesaru...« A. Petronijeviću (N° 3223 od 15. avg. 1837.) knez Miloš ga obaveštava o preduzetim merama, pa zatim ističe: »... i C. K. (Cesarsko-kraljevske — prim. autora) vlasti, iz susednog prijateljstva, poslali su nam samog lekara Zemunskog kontumaca Doktora Karla Nađu, koji je ova čas ovamo prispeo...«

Dr Karlo Nađ, Cesarsko-kraljevski kontumacki lekar iz Zemuna, stigao je u Kragujevac 15. avgusta 1837. god. Iz gotovo nikakvih podataka o ličnosti dr Nađa u našim arhivama, saznajemo: da je rođen u Segedinu, da je kao mlad lekar došao u Zemun i da je u Zemunu imao porodicu. Pre prelaska u Srbiju, po službenoj dužnosti putovao je u Zagreb. Kada je stigao u Srbiju imao je oko dvadeset pet godina.

Iako je prvobitna zamisao kneza Miloša bila: da ovaj lekar obiđe sve karantine i ceo sanitetski kordon u Srbiji, ova se inspekcija nije mogla

ostvariti, jer se neposredno po dr Nađovom dolasku 17. avgusta u Jagodini pojavila kuga. Imajući dr Nađa na raspolaganju, knez ga je odmah uputio u zaraženo područje. Tako se ovaj, u ono vreme jedini ekspert za karantine u Srbiji, odmah uključio u borbu protiv »... ove kužne bolesti...« Upućujući ga na teren, data mu je puna vlast za akciju, a mesnim vlastima izdato naređenje: »...da se zapovesti doktora Nađa moraju bezuslovno poštovati...«

U vezi sa ovim odlaskom dr Nađa za Aleksinac, knez Miloš je uputio i jedno pismo A. Petronijeviću, koji se već nalazio u zaraženom području. U tom pismu on naređuje: »...sobu jednu za doktora Nađa tamo očistite, pokažite mu sve, kako kod nas u karantinu postoji. Da mu se ispuni sve, što bi on za dobro našao u karantinu uraditi, makar i do građevina stalo, neka bi se zasad to od dasaka ili koleba graditi moralo...«

Došavši u zaraženo područje, dr Nađ je zajedno sa A. Petronijevićem, kojeg je zatekao, obišao sva zaražena mesta i izdao potrebna uputstva »...da se oko svake kuće zaražene postavi straža, da se oko sela kome ta kuća pripada postavi zdravstveni lanac i da mesne vlasti budu na licu mesta i stalno se pridržavaju izdatih naređenja...« O nalazu ove »...izaslata komisije...« knez Miloš je u pismu (V. N° 3532) upućenom A. Simiću pisao: »...Državni komesar za suzbijanje kuge, pored Doktora Nađa kao stručnjaka i Avram Petronijević, knjaževski sovjetnik, pod 1. septembra 1837. godine izvestili su Sovjet: »...U Jagodini je stavljen pod zatvor, zaraženi i sumnjivi da su sa žaraženim licima smešu imali 120 lica. Iz toga čisla, od kako je bolest svirepstvovati počela, do sada je umrlo 21, i 7 se nalazi bolesni. I od sve općti jedno Maalci stradaju... Iz zaražene Maale, bolest se nikud ne prostire i nadažda je, da će se skoro varoš očistiti, ako se samo naredbama koje smo ja i G. Nađ uređili, tačno sledovati bude...«

Iz ovoga se pisma jasno vidi koliki je značaj pridavan stručnom mišljenju i samoj ličnosti dr Nađa, jer ga je knez u svojoj zvaničnoj prepisci odmah do sebe stavljao, ističući da je »...njima dvojici Sanitetski Komesarijat visočajše poveren...«

Prema dobijenim ovlašćenjima, dr Nađ je posetio karantine u Jagodini, koja je bila centar zaraze, u Čupriji, Ražnju i Aleksincu. Ovom inspekcijom, su sve ove ustanove i njihov rad stavljen pod direktno upravljanje dr Nađu. Za vreme boravka u samoj Jagodini, prema izveštaju jagodinskog okruga (N° 1226) od 24. avg. 1837., koji je upućen Sovjetu, vidi se da je on (dr Nađ) tom prilikom pregledao i »... fizitirao jednog turčina koji je umro od samara po preponama i malom trbuhu...« zato što se nije verovalo nalazu dvojice turskih lekara koji su tvrdili da kod umrlog nije bila »...kužna bolest...«

Odmah po dolasku dr Nađa u jagodinski karantin, napravljen je i poslat Sovjetu »Spisak bolnih i umrlih od kužne bolesti u Jagodini« (N° 1229), posle čega je iz Kragujevca izdato sledeće zvanično saopštenje: »...Praviteljstvo preduzima sve vozmože mere, na ugušenju opasne ove bolesti, kao i smotreniju samog kordona, koim se čuvaju zaražene kuće i mesta, tako i smotreniju sami sanitarni reguli koje C. K. Zemunski Kontumacki lekar G. Doktor Nađ propisuje...«

Prateći dalji rad dr Nađa, vidimo da se je njegovo mišljenje puno puta sukobljavalo sa zvaničnim mišljenjem turskih lekara koji su radili u bolnicama u kojima se turski živalj lečio. Ovo se jednom prilikom toliko zaoštrilo da je i sam knez Miloš morao da se umeša. Tada je knez u pismu, tražio od A. Simića: da iz Zemuna dođe i dr Minas, ondašnji upravnik Zemunskog kontumaca »...da bi pregledao neke Turke umiruće od kužne bolesti...« Oštrina ovog sukoba je izražena u sledećoj kneževoj rečenici: »...kažite c. veziru da ne treba onde nikako da stoji i najposle da ga terpiti ne možemo...« Tako je rad doktora Nađa i bez njegove volje imao odraza na političku netrpeljivost koja se pokazivala prema Turcima u ondašnjoj Srbiji.

No i pored naređenja: da se zapovesti dr Nađa »...moraju bezuslovno poštovati...«, on je prilikom ostvarivanja svojih akcija dolazio u sukob i sa samim karantinskim vlastima. O jednom ovakvom sukobu, »...Militarni komandant varoši Aleksinea...« piše 13. novembra 1837. god. knezu Milošu: »...Gospodin doktor Nađ s pismom svojim od 9. t. m. iz Čuprije piše, da će prvi dan sledujuće nedelje neke ranjene Ražanjce, kojima jošte rane zarasle nisu, za u Kontumac ovdašnji preneti dati i preporučuje da za nji jedna koliba na baška u avliji u Kontumacu ovdašnjem načini, i tu donde leže dokle im rane ne zarastu.

Mi smo pak ovde skupa danas bivši Činovnici kako Magistarski tako i Karantinski za dobro našli, da se isti bolni ljudi odande ne kreću; budući da se zbog nji 8 ili 10 bolni ljudi, kako Aleksinac tako i Karantin kužnom bolešću zaraziti, drum zaraziti i mloga druga nesreća izroditi može...«

Međutim, i pored pisma kojim se knez obratio doktoru Nađu »... da to ne čini...«, ovaj je 19. novembra ne samo bolesnike iz Ražnja doveo u Aleksinac, već i neke druge — njih 20 ukupno — u ovaj »... karantin priveo...«, ostavivši ih kontumackom lekaru Antoniju Slavuju koji ih je »... do soveršenog ozdravljenja i primio...« Posle ovoga su svi drugi karantini po naređenju dr Nađa popaljeni o čemu postoji i zvanični izveštaj upućen knjaževskoj kancelariji.

Prilikom ove poslednje inspekcije karantinima na drumu Niš—Beograd, dr Nađ je Praviteljstvu poslao pismeni izveštaj »... o stanju kužne bolesti u Otečestvu našem...« Ovaj su izveštaj objavile »Novine Srbske« u broju 45 od 13. novembra 1837. god.

Prvi deo objavljenog izveštaja, čini opis situacije koju je na terenu u vreme inspekcije našao dr Nađ, kao i njegovo mišljenje: da se u većem delu bolest povukla, izuzev dva sela: Varoši i Pardiku »... i da će i ovi za deset dana biti od nesrećne zaraze sasvim oslobođeni...«

Drugi deo izveštaja, čini tabela, u kojoj se kroz sređenu statističku građu prikazuje kretanje epidemije od momenta pojave do potpunog suzbijanja. Za ovaj izveštaj koji je objavljen u »Novinama Srbskim« sa sigurnošću se može reći da predstavlja prvu medicinsku statistiku u Srbiji. Značajno je ovde istaći, da je ovaj izveštaj, koji je u Čupriji sastavljen 8. novembra 1837. god., analizovao i prvi srpski statističar Vladimir Jakšić u »Glasniku«, časopisu Društva srpske slavesnosti, za 1885. god., i napisao: »... nauka se njime može zadovoljiti, mada je do savršenstva još dalek put...«

37 45.

НОВИНЕ СРБСКЕ.

СЪ ДОЗВОЛЕНІЕМЪ ПРАВИТЕЛСТВА.

2^{га} ГОДИНА, у Суботу 13. Новагріа. 1837.

СОДЕРЖАНІЕ: Сербія — Турція — Молдавія — Польша и др. мѣста: Руссія — Австрія — Пруссія — Германія — Франция — Англія — Италия — Писма и др.

СЕРБИЈА.

Београдъ, 12го Новагріа. О станю кузне болести у Отечеству нашемъ Сербіи писано было въ Г. Доктору Наđu сабудује табеларию Илѣхетіе, възъ шча се видѣти койма, до су Бугу крѣла, сѣа остала мѣста, зарашена бивша ономъ болесту, сасвимъ лежи одъ ѣхъ освобођена и отворена, крозъ два села, Вароши и Пардику, у којима се иста зараза дрѣхъ по...

Имаже, и кои тога ради ишче контумацираю. Но и да ова два мѣста дѣла Г. Доктора Наđu, да ће до 22го Новагріа бити освобођена и отворитисе, ако у саданѣмъ станю, сарѣа безъ новогъ ишчогъ досађажа, и дѣла останоу. И тако и надежда, да ће ово до 10 дана походу болести и бдительнѣмъ стараніемъ Сѣбства Княза нашогъ Сербіа одъ несрећна зараза оне сасвимъ избавитисе и освобођити.

Имажемо нашь Илѣхетіе сѣа сабудује:

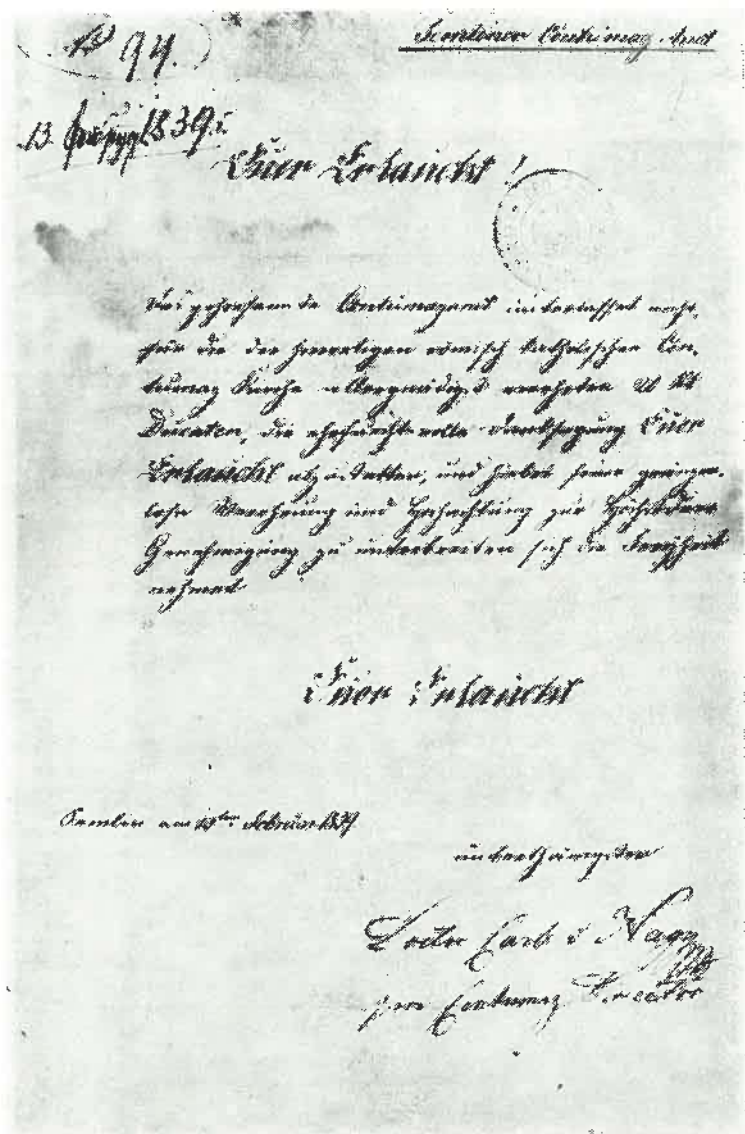
Имена мѣста.	Появленіе болести.	Освобођеніа одъ болести.	Число народа.	Разболевшихъ се.	Умершихъ.	Оздоровившихъ.
Ражаина.	23 ^{го} Юліа.	1 ^{го} Новагріа.	134.	86.	68.	18.
Нарађина.	29 ^{го} Юліа.	14 ^{го} Новагріа.	3.302.	48.	35.	13.
Игодини.	30 ^{го} Юліа.	26 ^{го} Октоб.	3.220.	46.	36.	10.
Радошевцацъ.	1 ^{го} Августа.	1 ^{го} Новагріа.	102.	26.	22.	4.
Илѣхетіе.	28 ^{го} Юліа.	17 ^{го} Октоб.	1.088.	5.	3.	—
Вароши.	10 ^{го} Октоб.	контумацира	231.	31.	25.	6.
Пардику.	27 ^{го} Октоб.	до.	90.	3.	3.	—
Сума . . .			8.567.	243.	182.	51.

У Чуприі, 8го Новагріа 1837.

Докторъ Карлъ Нађъ, с. р.
цес. кр. лекуи. контум. лекаръ.

Slika 2. Izveštaj dr K. Nada iz 1837. godine o stanju kuge po mestima gde se ova pojavila.

Posle svog povratka u Zemun, dr Karlo Nađ je, kako se to vidi iz kneževog pisma (V. N° 4740) upućenog vojnom komandantu Podrinjsko-savskog područja pukovniku Janči Spasiću, »... dao pismeno mišljenje...« kako će se sprečiti ponovno javljanje »... kužne bolesti...« u selima valjevskog okruga Brezji i Osečnici. Šaljući ovaj predlog, knez Miloš je

Slika 3. Pismo dr K. Nada iz 1839. u kojem zahvaljuje na novčanom prilogu za Zemunski karantin.

izričito od komandanta zahtevao: »... da se učini onako kako je Latov Đorđe pored doktora Nada i poučio se, kako se u tom slučaju postupati valja...«

Posle tri meseca rada na suzbijanju epidemije kuge u Srbiji, dr Nađ se 1. decembra 1837. god. vratio u Zemun. Povodom toga, knez Miloš je tražio od Sovjeta da za doktora Nada predloži novčanu nagradu »... za

njegov rad i trud u borbi protiv ove kužne bolesti...« Na ovaj usmeni zahtev Sovjet se sastao i doneo svoje mišljenje, koje je dostavljeno knezu:

»... Po visočajnoj ustmenoj zapovesti Vaše Svetlosti preko g-na predsedatelja Sovjeta... da se Sovjet posovjetuje o tome, koliko bi valjalo dati doktoru C. K. Karantina zemuskog Nađu, za trud njegov, koji je k istrebljenju kužne bolesti iz nekih mesta otečestva našeg podneo, držao je Sovjet danas glavno zasedanje svoje... mnjenja toga je da mu se pored njegove plate koju je u cesariji ima i dijurme, koja mu pripada, oboje za četiri meseca bavljenja njegovog u Srbiji 340 talira iznosi, dađe 1.500 talira kao znak priznateljnosti od strane Praviteljstva našeg...«

Tako je za ovaj četvoromesečni rad u Srbiji dr Karlo Nađ primio ukupno 1.840 talira. Pored ovoga izdata je i zvanična zahvalnost preko »Novina Srbskih« koju su dali knez Miloš i Praviteljstvo: »... G. Doktor Nađ, ukazavši prilikom ovom čisto samo čovekoljubije i pohvalnu revnost vratio se jučer kući svojoj u Zemun primivši od Knjaza i Praviteljstva našeg i ustmenu i pistmenu blagodarnost i odličan dar za zaslugu njegovu, koju ima u otečestu našem...«

Ovde se ne završava kontakt srpske vlade sa dr Nađom. O ovim daljim kontaktima, pored činjenice da je za Srbiju sastavio »Sanitetsko-policijsku uredbu o karantinima i pograničnim stanicama«, obaveštava nas i jedno pismo ispisano rukom dr Nađa iz 1839. god. (N° 94 13. feb. 1839.), u vreme kada je on bio direktor Zemuskog kontumaca. U ovom pismu dr Nađ se knezu obraća: »... Vaša Presvetlosti! Ponizni Kontumacki uređ ne propušta priliku da Vašoj Presvetlosti izrazi zahvalnost punu poštovanja za 20 kom. dukata, koje ste najmilostivije poklonili ovdašnjoj rimsko-katoličkoj kontumacijskoj crkvi... Vaša Presvetlosti! Zemun, 13 februara 1839.

Prateći ličnost i rad dr Karla Nađa za sve vreme borbe protiv kuge u Srbiji, imajući u vidu i sve teškoće na koje je naišao u nas, zaključićemo: da se sa puno oduševljenja i iskrenosti prihvatio posla, a time stekao veliki ugled i poštovanje u Srbiji.

Literatura

- ¹ Arhiv S. R. S., Knjaževa kancelarija 1837—1837 (u rukopisu). — ² Arhiv S. R. S., Ministarstvo unutrašnjih dela »Sanitet« 1837—1839 (u rukopisu). — ³ Đorđević T., Borba protiv kuge u Srbiji pre 100 godina, Biblioteka C. H. Z., Beograd, 1937. — ⁴ Đorđević T., Medicina u Srbiji prvih godina vlade kneza Miloša, Beograd, 1908. — ⁵ Đorđević T., Medicinske prilike u Srbiji za vreme prve vlade kneza Miloša Obrenovića, Beograd, 1938. — ⁶ Medicinska enciklopedija, tom 5, Zagreb, MCMLXI, str. 458—459. — ⁷ Milovanović D., Nemirne šume, Beograd, 1968. — ⁸ Mihajlović V., Iz istorije saniteta u obnovljenoj Srbiji (1804—1860), Posebno izdanje S. A. N., Beograd, 1951. — ⁹ Novine Srbske, 1835. — ¹⁰ Novine Srbske, 1837. — ¹¹ Novine Srbske, 1839. — ¹² Petković S., Dezinfekcija pisama u provizornim karantinima i kordonima u vreme kuge u Srbiji 1837. godine, Acta historica, 1-2/IV, MLMXIV, 53. — ¹³ S. N., Stanovništvo pre 100 godina, Politika, 29. I. 1969, Beograd. — ¹⁴ Stojanović A., Austrijski lekari u Srbiji, Med. podmladak, 1964, 2, 188.

LE ROLE DE DR. KARL NADJ DANS LA LUTTE CONTRE
LE PESTE EN SERBIE EN 1836.

Mihailo F. PROTIĆ
Budimir E. PAVLOVIĆ

L'ORGANISATION D'UN SERVICE DE QUARANTAINE COMENÇA EN 1836.
L'année suivante une épidémie de peste apparut subitement dans une région située entre Mich et Belgrade.

Quelque temps avant l'apparition de l'épidémie, le prince Miloch avait demandé au consulat autrichien de lui envoyer un fonctionnaire spécial pour inspecter les services de quarantaine serbes, et de prendre des mesures énergiques contre cette effroyable maladie contagieuse.

Ce fut le Dr. Karl Nadj, spécialiste pour les maladies épidémiques à l'hôpital de Zemoun, qui répondit à cet appel. Au lieu d'inspecter les services de quarantaines serbes, il offrit son aide comme médecin et travailla avec énergie pendant toute l'épidémie.

Par son travail contre la peste il acquit une grande renommée et la sympathie particulière du Prince.

Le Dr. Karl Nadj est le fondateur et l'organisateur du service statistique médical en Serbie. Il a reçu pour son travail une récompense et un éloge spécial du gouvernement, ainsi que du Prince en personne; ceci a été publié dans le «Journal de Serbie».

Les relations amicales entre le Dr. Nadj avec et le gouvernement serbe se prolongèrent encore longtemps après la fin de l'épidémie.

DR JOVAN VALENTA, JEDAN OD PRVIH LEKARA PISACA I
PROFESORA NA VELIKOJ ŠKOLI U BEOGRADU

Vladimir GRUJIĆ

KAO ŠTO SU SRBI IZ VOJVODINE U SVOJSTVU LEKARA, PROFESORA ili pravnika stvarali uzajamne veze između raznih delova naših zemalja, isto tako u službi mlade srpske države XIX veka nalazili su se i stranci slovenskog ili drugog porekla. Jedan među njima jeste i dr Jovan Valenta, Čeh, rođen u Pragu 1826. god., gde je posle završene srednje škole studirao medicinu. Nakon završetka fakultetskih studija 1849. godine, kratko vreme je radio u Opštoj bolnici rodnog grada. Nezadovoljan prevlašću Nemaca i njihovom upravom koja je sputavala slobodniji ljude, ne dajući maha razvitku narodnog češkog duha na maternjem jeziku, Valenta je prešao u Srbiju 1852. god. Najpre je postavljen za fizikusa Jagodinskog okruga, pa je zatim radio u Smederevskom okrugu. Kasnije se nalazio na položaju »mestozastupnika« Beogradske bolnice.

Osim uspeha u organizaciji bolničke službe i u lekarskoj praksi, Valenta se istakao u raznovrsnoj društvenoj i kulturnoj delanosti »na polju javne, komunalne i socijalne higijene, zdravstvenog prosvetavanja, zdravstvene organizacije i stručne i popularne higijensko-medicinske književnosti«¹. Zbog stečenih zasluga postao je član Srpskog učenog društva, Srpskog lekarskog društva i počasni član Društva čeških lekara. Posle odstupanja dr Milana Jovanovića — Morskog 1871. god. postao je honorarni profesor higijene na Velikoj školi, a od 1874. do 1882. god. bio je profesor Beogradske gimnazije. No, već 1881. god. Valenta je »bivši honorarni profesor«, posle čega, od 1882. do 1886. god. opet radi kao okružni fizikus u dubljoj unutrašnjosti zemlje, u Pirotu. Penzionisan je na tom položaju i proživio je još godinu dana u Beogradu, gde je umro 1887. god.².

*

Sticajem životnih okolnosti, pošto se uklopio u kulturni i društveni život Srbije, Valenta je najpre po svom osnovnom i glavnom profesionalnom interesovanju lekara pružio novoj sredini koja ga je prihvatila dela iz oblasti svoje struke. Razume se, u njima je mogao izneti i popularisati shvatanja i praksu u borbi za zdravlje ljudi na autoritativan način, jer je u mladosti kao student Praškog medicinskog fakulteta mogao steći solidno stručno obrazovanje.

Za prilike u kojima se nalazilo srpsko društvo oko sredine prošlog stoleća, i posle toga, vrlo je značajno što je Valenta za predmet svog spisateljskog